

UCHWAŁA

Dnia 5 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Agnieszka Piotrowska

na skutek sprzeciwu wierzyciela Przedsiębiorstwa Przemysłowo Handlowego "A."
spółki jawnej w P.,
co do odmowy przez Syndyka masy upadłości I. spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością spółki komandytowej w upadłości w W.
uznania wierzytelności w zakresie odsetek za opóźnienie i zażalenia Syndyka masy
upadłości I. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w
upadłości w W.
na postanowienie Sędziego-komisarza w Sądzie Rejonowym dla m. st. Warszawy
w Warszawie z dnia 19 lutego 2021 r., sygn. akt XVIII GUK-s 104/20 (XVIII GU
1263/19, Zw 47)
po rozstrzygnięciu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 5 października 2022 r.,
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie
XVIII Wydział Gospodarczy dla spraw upadłościowych i restrukturyzacyjnych
postanowieniem z dnia 21 marca 2022 r., sygn. akt XVIII GUz 35/21,

"Czy wyłączenie zastosowania przepisów ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych z dnia 8 marca 2013 r. (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 424, ze zm.) na podstawie art. 3 pkt 1 tej ustawy do długów objętych postępowaniem upadłościowym implikuje konieczność zastosowania przepisów ogólnych o odsetkach ustawowych za opóźnienie czy też

wyłącza zupełnie możliwość zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym odsetek naliczonych na podstawie tej ustawy?"

podjął uchwałę:

Przewidziane w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 893) wyłączenie stosowania tej ustawy do długów objętych postępowaniem prowadzonym na podstawie przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 1520), nie pozbawia wierzyciela uprawnienia do odsetek ustawowych za opóźnienie na zasadach ogólnych.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 listopada 2019 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie ogłosił upadłość I. sp. z o.o. sp. k. w W. W dniu 23 grudnia 2019 r. wierzyciel - Przedsiębiorstwo Przemysłowo-Handlowe „A.” sp. j. w P. - zgłosił w postępowaniu upadłościowym wierzytelność na łączną kwotę 2 994 869,83 zł, w tym kwotę 146 572,12 zł z tytułu odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych, naliczonych do dnia poprzedzającego ogłoszenie upadłości. Zgłoszona wierzytelność wynika z nieuregulowania przez upadłego należności z umów sprzedaży towarów.

W związku z odmową Syndyka masy upadłości I. sp. z o.o. sp. k. w upadłości w W. uznania tej wierzytelności w zakresie należności odsetkowej, wierzyciel wniósł sprzeciw i domagał się uznania oraz wciągnięcia na listę wierzytelności należącej do kat. III wierzytelności w kwocie 146 572,12 zł, ewentualnie uznania tej wierzytelności w kwocie 104 396,96 zł tytułem odsetek ustawowych za opóźnienie (k. 94).

Postanowieniem z dnia 19 lutego 2021 r. Sędzia-komisarz w Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie uwzględnił sprzeciw w całości w ten sposób, że na liście wierzytelności w postępowaniu upadłościowym I. sp. z o.o. sp.

k. w W. uznał dodatkowo wierzytelność Przedsiębiorstwa Przemysłowo-Handlowego „A.” sp. j. w P. w kwocie 146 572,12 zł w kat. III.

W ocenie Sędziego-komisarza dopiero od chwili ogłoszenia upadłości długi upadłego objęte zostają postępowaniem upadłościowym, a zatem przez „postępowanie prowadzone na podstawie przepisów Prawa upadłościowego”, o którym stanowi art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 893; dalej: „ustawa z dnia 8 marca 2013 r.”) nie należy rozumieć także postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości nie powoduje utraty przez dłużnika prawa do zarządu swoim majątkiem ani też jego majątek nie zostaje objęty masą upadłości i w konsekwencji nie stanowi też innej masy majątkowej służącej w części lub w całości jedynie zaspokojeniu wierzycieli. Przyjęcie stanowiska, że art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. obejmuje także postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości oznaczałoby, iż każdorazowe złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości powodowałoby niemożność naliczania odsetek za opóźnienie od należności wynikających z transakcji handlowych.

Dlatego zdaniem Sędziego-komisarza art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. należy interpretować w ten sposób, że przepisów tej ustawy nie stosuje się do długów objętych postępowaniem prowadzonym na podstawie ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 1520; dalej: „pr. upadł.”) od dnia ogłoszenia upadłości.

W zażaleniu Syndyk zarzucił naruszenie art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. przez uznanie, iż zakres normatywny tego przepisu wyłącza jedynie możliwość naliczenia i zaspokojenia z masy upadłości odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych od dnia ogłoszenia upadłości, podczas gdy zgodnie z jego literalną wykładnią przepisów tej ustawy nie stosuje się do długów objętych postępowaniami prowadzonymi na podstawie przepisów prawa upadłościowego, a co za tym idzie wyłączenie jej stosowania dotyczy wszystkich zobowiązań podlegających zaspokojeniu z masy upadłości w trybie art. 342 i n. pr. upadł. w pełnym zakresie, powodując niemożność naliczania odsetek za

opóźnienie w transakcjach handlowych również za okres przed dniem ogłoszenia upadłości.

Przy rozpoznaniu zażalenia Sąd odwoławczy powziął wątpliwości, które wyraził w przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnieniu prawnym, wskazując że ich źródłem jest lakoniczne brzmienie art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. Zwrócił też uwagę, że regulacja zawarta w tej ustawie stanowi implementację Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (Dz. Urz. UE.L. 48/1; dalej: „dyrektywa 2011/7/UE”), która w art. 1 ust. 2 i 3 także tylko ogólnie stanowi, że ma ona zastosowanie do wszystkich płatności, które stanowią wynagrodzenie w transakcjach handlowych, a państwa członkowskie mogą wykluczyć długi, które są przedmiotem postępowania upadłościowego prowadzonego przeciw dłużnikowi, w tym postępowania mającego na celu restrukturyzację długu.

W ocenie Sądu pytającego w takim stanie prawnym rysują się trzy równoprawne rozwiązania. Pierwsze z nich, zaprezentował Sędzia-komisarz w zaskarżonym postanowieniu. Według tego poglądu wyłączenie naliczania odsetek za opóźnienie na podstawie reguł przewidzianych w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. następuje dopiero od dnia ogłoszenia upadłości na przyszłość, skoro przed tą datą tego rodzaju należności nie są objęte żadnym postępowaniem insolwencyjnym. Jednak zdaniem Sądu odwoławczego przeciwko takiemu stanowisku przemawia wykładnia celowościowa art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r., w kontekście *ratio legis* zawartego w powołanej dyrektywie wyłączenia długów stanowiących przedmiot postępowania upadłościowego.

Według drugiego stanowiska, przedstawionego przez Syndyka, wyłączenie, o którym mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r., polega na niedopuszczalności zaspokojenia z masy upadłości jakichkolwiek sum naliczonych jako odsetki od transakcji handlowych. Wyłączenie to rozciąga się na całość stosunku prawnego w jego aspekcie temporalnym, obejmując zdarzenia w postaci wykreowania roszczenia o odsetki powstałe przed ogłoszeniem upadłości, przy uwzględnieniu, że ogłoszenie upadłości ma skutek w odniesieniu do wszystkich

wierzytelności zgłoszonych w toku tego postępowania, niezależnie od daty powstania. W ocenie Sądu upadłościowego przeciwko takiej interpretacji przemawiają argumenty słusznościowe, gdyż tego rodzaju podejście skutkuje nierównym traktowaniem takich wierzycieli w stosunku do innych wierzycieli, w tym w obrocie konsumenckim, a ponadto wyłącza możliwość zaspokojenia określonych sum na gruncie prawa upadłościowego, którego celem jest zakończenie działalności dłużnika i „zamknięcie” wszystkich spraw z tą działalnością związanych. Dalej Sąd zwraca uwagę, że na gruncie obowiązujących przepisów trudno jest jednocześnie uznać, czy po zakończeniu postępowania upadłościowego należności z tytułu odsetek handlowych mogą być dochodzone w pełniej, pierwotnej wysokości, czy też dochodzi do trwałego zniesienia tych uprawnień. Poza tym pominięcie odsetek wynikających z transakcji handlowych może być poczytywane jako swoisty rodzaj wywłaszczenia.

Z kolei trzeci pogląd zakłada podejście pośrednie i przyjmuje, że wyłączenie z art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. obejmuje również art. 4a tej ustawy i w konsekwencji pozwala uwzględnić na liście wierzytelności oraz zaspokoić z masy upadłości odsetki naliczone od należności wynikających z transakcji handlowych, ale w wysokości przewidzianej przez przepisy ogólne. Sąd odwoławczy wskazuje, że na gruncie podwójnej negacji powstałej w zbiegu wyłączeń z art. 3 pkt 1 i art. 4a tej ustawy rodzą się poważne wątpliwości i w doktrynie funkcjonują trzy stanowiska, niezależnie od tego, że wyłączenie przepisów kodeksu cywilnego na wypadek ogłoszenia upadłości nie było zamierzonym celem ustawodawcy.

Według pierwszego stanowiska, przepisy ustawy z dnia 8 marca 2013 r. mają charakter szczególny w stosunku do przepisów kodeksu cywilnego. Reprezentanci drugiej koncepcji podkreślają, że nie zachodzi w tym wypadku zasada *lex specialis derogat legi generali*, lecz dochodzi do zbiegu roszczeń, zaś ustawa z dnia 8 marca 2013 r. przewiduje dodatkowe, uboczne względem przepisów kodeksowych, mechanizmy prawne, pozostawiając wierzycielowi wybór, z których uprawnień chce skorzystać. Z kolei według innego jeszcze poglądu, ocena wzajemnej relacji przepisów obu ustaw powinna być odnoszona do konkretnych norm, nie zaś do aktów prawnych jako całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pierwotnie brzmienie ustawy z dnia 8 marca 2013 r. „o terminach zapłaty w transakcjach handlowych” zostało zmienione na obecną z dniem 1 stycznia 2020 r. przepisem art. 10 w zw. z art. 22 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych (Dz. U. z 2019 r., poz. 1649; dalej: „ustawa z dnia 19 lipca 2019 r.”). Zgodnie z art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. do transakcji handlowych w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013 r. zawartych przed dniem 1 stycznia 2020 r. stosuje się przepisy dotychczasowe. W konsekwencji stan faktyczny sprawy, z uwagi na datę transakcji handlowych, które stanowią źródło zgłoszonej przez wierzyciela w postępowaniu upadłościowym wierzytelności, podlega ocenie według brzmienia tej ustawy sprzed 1 stycznia 2020 r. Z uwagi jednak na problematykę zawartą w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym kwestia zmiany ustawy z dnia 8 marca 2013 r. ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. nie ma znaczenia, gdyż w jej wyniku art. 3 pkt 1 nie był nowelizowany, zaś wcześniejsza zmiana jego treści związana była z wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne, z czym wiązała się również zmiana nazwy ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. z „Prawa upadłościowego i naprawczego” na „Prawo upadłościowe”. Z kolei art. 4a ustawy z dnia 8 marca 2013 r. został wprowadzony z dniem 1 stycznia 2016 r. ustawą z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1830).

Jak trafnie zwrócił na to uwagę Sąd odwoławczy przepisy ustawy z dnia 8 marca 2013 r. są wynikiem implementacji dyrektywy 2011/7/UE, której celem jest zwalczanie opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych i tworzenia się zatorów płatniczych w stosunkach gospodarczych, aby w ten sposób zapewnić właściwe funkcjonowanie rynku wewnętrznego, wspierając konkurencyjność przedsiębiorstw i poprawiając ich rentowość, a w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw (art. 1 ust. 1), a ponadto spowodowanie poprawy przepływów pieniężnych w europejskich przedsiębiorstwach, co ma szczególne znaczenie w sytuacji spowolnienia gospodarczego (motyw 3 i 12 dyrektywy 2011/7/UE). Dyrektywa ma zastosowanie do wszystkich płatności w transakcjach między

przedsiębiorstwami lub między przedsiębiorstwami a organami publicznymi, które prowadzą do dostawy towarów lub świadczenia usług za wynagrodzeniem (art. 1 ust. 2 w zw. z art. 2 pkt 2). Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2020 r. posługiwała się również pojęciem świadczenia pieniężnego w transakcjach handlowych, które nowelą z dnia 19 lipca 2019 r. zostało zdefiniowane w art. 4 pkt 1a jako wynagrodzenie za dostawę towaru lub odpłatne świadczenie usługi w transakcji handlowej.

Wprowadzenie szczególnych uprawnień dla wierzycieli i obowiązków dłużnika w związku z terminami zapłaty w transakcjach handlowych, w tym w zakresie wysokości ustawowych odsetek za opóźnienie (por. art. 7 w zw. z art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. w brzmieniu sprzed i od 1 stycznia 2020 r., przy czym na skutek noweli z dnia 19 lipca 2019 r. stopa odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych została zróżnicowana w odniesieniu do dłużników będących publicznymi podmiotami leczniczymi i dłużników niemających takiego statusu) w porównaniu z wysokością ustawowych odsetek za opóźnienie uregulowanych w kodeksie cywilnym (art. 481 § 2 k.c.), ma doprowadzić do wyeliminowania uprzywilejowania niepłacących w terminie dłużników, którzy przez korzystne dla siebie zapisy w umowach także co do terminu płatności, wymuszają na słabszych kontrahentach tzw. kredyt kupiecki, umożliwiając im finansowanie własnej działalności na warunkach dalece bardziej preferencyjnych niż te, które oferują banki.

Zgodnie z art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. jej przepisów nie stosuje się do długów objętych postępowaniami prowadzonymi na podstawie przepisów ustawy - Prawo upadłościowe oraz ustawy - Prawo restrukturyzacyjne. Przepis ten jest zgodny z dyrektywą 2011/7/UE, która w art. 1 ust. 3 (w zw. z ust. 2) stanowi, że państwa członkowskie mogą wykluczyć jej zastosowanie do długów, które są przedmiotem postępowania upadłościowego prowadzonego przeciw dłużnikowi, w tym postępowania mającego na celu restrukturyzację długu.

Sąd pytający trafnie wskazał, że w przypadku długów objętych postępowaniem upadłościowym traci sens mechanizm wywierania na dłużnika presji terminowego regulowania zobowiązań, skoro popadł w stan niewypłacalności,

który zasadniczo wiąże się z utratą możliwości regulowania jakichkolwiek zobowiązań, a w konsekwencji zasadnym staje się w takiej sytuacji odstąpienie od obciążania dłużnika odsetkami za opóźnienie naliczanymi według wyższej stopy procentowej niż odsetki ustawowe za opóźnienie uregulowane w przepisach ogólnych.

Chodzi tutaj również o to, aby w ramach podziału funduszków masy upadłościowej - przy uwzględnieniu kategorii zaspokojenia należności odsetkowych (por. art. 342 pkt 3 w zw. z art. 344 ust. 2 pr. upadł.) - nie preferować wierzycieli upadłego, do których wierzytelności mają zastosowanie szczególne przepisy ochronne, kosztem innych wierzycieli upadłego. Odpowiada to też istocie postępowania upadłościowego, którą zgodnie z art. 2 ust. 1 pr. upadł. jest takie jego prowadzenie, aby wierzyciele mogli zostać zaspokojeni w najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą, dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane.

Regulacje zawarte zarówno w art. 1 ust. 3 dyrektywy 2011/7/UE, jak i w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. są ogólne. Ustawodawca unijny mówi m.in. o długach, które są przedmiotem postępowania upadłościowego prowadzonego przeciw dłużnikowi, zaś ustawodawca krajowy o długach objętych m.in. postępowaniem upadłościowym. Dyrektywa 2011/7/UE i ustawa z dnia 8 marca 2013 r. nie definiują ani w inny sposób nie precyzują tych pojęć, w związku z czym należy odwołać się przede wszystkim do krajowych ogólnych unormowań w tej materii, a w szczególności do przepisów prawa upadłościowego. Dlatego też o tym, czy dług jest przedmiotem postępowania upadłościowego, będą decydowały przede wszystkim przepisy prawa upadłościowego.

Należy zaznaczyć, że w stanie faktycznym sprawy przedmiotem oceny jest dług upadłego, który stał się wymagalny przed ogłoszeniem upadłości. W związku z tym, poza zakresem rozważań, z perspektywy art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r., są zobowiązania pieniężne upadłego, których termin płatności świadczenia w chwili ogłoszenia upadłości jeszcze nie nastąpił (por. art. 91 ust. 1 pr. upadł.) oraz długi masy upadłości, o których stanowi art. 230 ust. 2 pr. upadł.

(np. wynikające z zobowiązań z zawartych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości umów, których wykonania zażądał syndyk).

Pierwszym problemem, wymagającym analizy prawnej w celu udzielenia odpowiedzi na przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, jest wyjaśnienie, kiedy następuje wyłączenie przewidziane w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r., ze względu na objęcie danego długu postępowaniem upadłościowym.

Systematyka ustawy - Prawo upadłościowe wskazuje, że postępowanie upadłościowe rozpoczyna się od wszczęcia postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości dłużnika i zależnie o jego wyniki może zakończyć się już na tym etapie (np. przez zwrot wniosku o ogłoszenie upadłości, jego odrzucenie, umorzenie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości - art. 371 ust. 2 pr. upadł., względnie oddalenie wniosku) albo mieć kolejne etapy.

O wyłączeniu, o którym stanowi art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. nie można mówić już z chwilą wszczęcia postępowania upadłościowego, skoro w fazie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości badane są przede wszystkim przesłanki wymagane do ogłoszenia upadłości i w razie ich braku dochodzi do oddalenia wniosku w tym przedmiocie. Wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić m.in. każdy z wierzycieli osobistych dłużnika, zaś uczestnikiem postępowania o ogłoszenie upadłości jest każdy, kto złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, oraz dłużnik (art. 26 ust. 1). Wniosek składany przez wierzyciela powinien zawierać m.in. dane identyfikujące dłużnika oraz wskazanie okoliczności, które uzasadniają wniosek i ich uprawdopodobnienie, w tym uprawdopodobnienie swojej wierzytelności (art. 22 ust. 1 i 3, art. 24).

Upadłość ogłasza się w stosunku do dłużnika, który stał się niewypłacalny (art. 10). Dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych (art. 11 ust. 1). Sąd oddali wniosek o ogłoszenie upadłości złożony przez wierzyciela, jeżeli dłużnik wykaże, że wierzytelność ma w całości charakter sporny, a spór zaistniał między stronami przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 12a), a także gdy majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania

upadłościowego lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów (art. 13 ust. 1). Ponadto sąd może oddalić wniosek o ogłoszenie upadłości w razie stwierdzenia, że majątek dłużnika jest obciążony hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteka morską w takim stopniu, że pozostały jego majątek nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania (art. 13 ust. 2).

Z powyższego przedstawienia wynika, że na etapie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości jego uczestnikami są dłużnik i ci spośród wierzycieli, bądź podmiotów określonych w art. 20 ust. 2, którzy zgłosili wniosek o ogłoszenie upadłości, zaś sąd upadłościowy badając wniosek o ogłoszenie upadłości ocenia, czy wnioskodawca uprawdopodobnił swoją wierzytelność. Nie zajmuje się wierzytelnościami innych wierzycieli. Ponadto należy też zwrócić uwagę, iż samo wszczęcie postępowania upadłościowego nie powoduje konieczności obligatoryjnego zawieszenia cywilnych postępowań sądowych prowadzonych przez wierzycieli przeciwko dłużnikowi o wierzytelność, która w razie ogłoszenia upadłości podlegałaby zgłoszeniu do masy upadłości (co wynika z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.), chyba że we wszczętym postępowaniu upadłościowym - w ramach zabezpieczenia majątku dłużnika - został ustanowiony zarządca przymusowy nad majątkiem dłużnika (art. 40 pr. upadł w zw. z art. 174 § 1 pkt 5 k.p.c.).

Sytuacja ulega natomiast zasadniczej zmianie z chwilą uwzględnienia wniosku o ogłoszenie upadłości. Jakkolwiek również ogłoszenie upadłości nie przesądza, że dojdzie do zaspokojenia wierzycieli w ramach postępowania upadłościowego, gdyż zgodnie z art. 371 ust. 1 pr. upadł. postępowanie upadłościowe podlega uchyleniu w razie prawomocnego odrzucenia albo oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości; wówczas - co wydaje się oczywiste - nie zadziała wyłączenie, o którym mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r.

Wydając postanowienie o ogłoszeniu upadłości, sąd upadłościowy wzywa wierzycieli upadłego do zgłoszenia wierzytelności w terminie trzydziestu dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości, wzywa osoby, którym przysługują prawa oraz prawa osobiste i roszczenia ciężące na nieruchomości należącej do upadłego, jeżeli nie zostały ujawnione przez wpis do księgi wieczystej, do ich zgłoszenia w terminie trzydziestu dni od dnia obwieszczenia postanowienia

o ogłoszeniu upadłości w Rejestrze pod rygorem utraty prawa powoływania się na nie w postępowaniu upadłościowym (art. 51 ust. 1). Data wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości jest datą upadłości (art. 52 zd. 1). Z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego (art. 61). Z masy upadłości mogą być zaspokojone odsetki od wierzytelności, należne od upadłego, za okres do dnia ogłoszenia upadłości (art. 92 ust. 1). Jak stanowi art. 247 ust. 2 pr. upadł., odsetki od wierzytelności pieniężnej umieszcza się na liście wierzytelności w kwocie naliczonej do dnia poprzedzającego dzień ogłoszenia upadłości włącznie.

Po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka i przeciwko syndykowi (art. 144 ust. 1 pr. upadł.). W procesie cywilnym pomiędzy wierzycielem a dłużnikiem, w stosunku do którego została ogłoszona upadłość sąd zawiesza z urzędu postępowanie, jeżeli dotyczy ono masy upadłości (art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.). Sąd postanowi podjąć postępowanie z urzędu w razie ogłoszenia upadłości - z wyjątkiem określonym w art. 145 ust. 1 pr. upadł. - z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka (art. 180 § 1 pkt 5 lit b k.p.c.). Zgodnie z art. 145 ust. 1 pr. upadł. postępowanie sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. Stosownie do art. 146 ust. 1 pr. upadł. postępowanie egzekucyjne skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości, wszczęte przed dniem ogłoszenia upadłości ulega zwieszeniu z mocy prawa z dniem ogłoszenia upadłości. Postępowanie to umarza się z mocy prawa po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.

Po ogłoszeniu upadłości syndyk niezwłocznie przystępuje do spisu inwentarza i oszacowania masy upadłości oraz sporządzenia planu likwidacyjnego (art. 306).

W postępowaniu upadłościowym prowadzonym po ogłoszeniu upadłości uczestnikiem jest już każdy wierzyciel uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia (art. 189). Wierzyciel osobisty upadłego, który chce uczestniczyć w postępowaniu upadłościowym, jeżeli niezbędne jest ustalenie jego wierzytelności, powinien w terminie oznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości zgłosić swoją wierzytelność. W zgłoszeniu wierzytelności należy m.in. określić wierzytelność wraz z należnościami ubocznymi (art. 240 pkt 2). Po upływie terminu do zgłoszenia wierzytelności i sprawdzeniu zgłoszonych wierzytelności syndyk niezwłocznie sporządza listę wierzytelności (art. 244). Po uprawomocnieniu się postanowienia sędziego-komisarza w sprawie sprzeciwu, a w razie jego zaskarżenia, po uprawomocnieniu się postanowienia sądu, sędzia-komisarz dokonuje zmian na liście wierzytelności na podstawie tych postanowień oraz zatwierdza listę wierzytelności (art. 260 ust. 1).

W stanie faktycznym sprawy została już ogłoszona upadłość dłużnika i wierzyciel zgłosił wierzytelność, co do której w zakresie należności odsetkowej jest spór, czy i jakie ustawowe odsetki za opóźnienie, naliczane do dnia poprzedzającego ogłoszenie upadłości, podlegają zaspokojeniu z masy upadłości.

Przez dług, jako korelat wierzytelności, rozumie się zbiorczą nazwę na zespół obowiązków dłużnika w stosunku do wierzyciela. Wykonanie tych obowiązków ma na celu zaspokojenie interesu wierzyciela, określonego prawem podmiotowym, czyli wierzytelnością. Podstawowym obowiązkiem dłużnika jest spełnienie świadczenia, w skład którego, w przypadku świadczenia pieniężnego, wchodzi nie tylko należność główna, ale i odsetki za opóźnienie w jego spełnieniu.

Pojęcie długu, o którym stanowi art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. należy wyklądać mając na uwadze przedmiot tej ustawy określony w art. 1, obejmujący szczególne uprawnienia wierzyciela i obowiązki dłużnika w związku z terminami zapłaty w transakcjach handlowych. Nie ulega zatem wątpliwości, że w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. chodzi o dług upadłego wynikający z transakcji handlowej w rozumieniu art. 4 pkt 1 tej ustawy.

Jeżeli chodzi o skutek związany z objęciem długu upadłego dłużnika postępowaniem upadłościowym, w postaci wyłączenia stosowania ustawy z dnia

8 marca 2013 r., w kontekście zasad naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie od należności głównej, to również i w tym względzie należy odwołać się do regulacji zawartych w prawie upadłościowym. W związku z tym, nie można zgodzić się z poglądem, że art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. należy interpretować w ten sposób, że wyłączenie stosowania tej ustawy w zakresie naliczania na jej podstawie odsetek ustawowych za opóźnienie następuje dopiero z chwilą ogłoszenia upadłości, w tym sensie, iż wierzyciel do dnia ogłoszenia upadłości może naliczać odsetki za opóźnienie według zasad określonych w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. Jak wspomniano dług stanowiący zobowiązanie pieniężne obejmuje należność główną i odsetki. W art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. jest zawarte wyłączenie jej stosowania do długu objętego postępowaniem upadłościowym, a zatem odnosi się także do tej części długu, którą stanowią odsetki i podlegają zaspokojeniu z masy upadłości. Wszak zgodnie z powołanym art. 92 ust. 1 pr. upadł. z masy upadłości mogą być zaspokojone odsetki od wierzytelności, należne od upadłego, za okres do dnia ogłoszenia upadłości. W związku z czym, odsetki od wierzytelności, należne od upadłego, za okres po ogłoszeniu upadłości nie mogą być dochodzone w ramach postępowania upadłościowego i zaspakajane z masy upadłości. W konsekwencji w skład długu objętego postępowaniem upadłościowym w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. nie wchodzi odsetki za okres od dnia ogłoszenia upadłości.

Nie jest wykluczone dochodzenie przeciwko upadłemu odsetek za okres od dnia ogłoszenia upadłości, ale nie w trybie zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym i nie z masy upadłości (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2016 r., III CZP 113/15, OSNC z 2017 r., nr 3, poz. 27 i powołane w uzasadnieniu orzecznictwo; wprawdzie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tej uchwały zastrzegł, że rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego nastąpiło na podstawie przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze, w wersji obowiązującej przed wejściem w życie ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne, ale pogląd ten nie stracił na aktualności także po wejściu w życie tej ustawy, skoro art. 92 ust. 1 pr. upadł. nie został zmieniony). Zasadniczo zaspokojenie tego rodzaju odsetek będzie możliwe

dopiero po umorzeniu postępowania upadłościowego albo jego zakończeniu, o ile pozostanie jeszcze jakiś majątek upadłego.

Zaprobowanie poglądu, że do dnia ogłoszenia upadłości wierzyciel upadłego jest uprawniony do naliczania odsetek za opóźnienie według zasad określonych w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. stanowiłoby zaprzeczenie przewidzianego w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. celu wyłączenia jej zastosowania. Skoro ustawodawca krajowy zdecydował się, zgodnie zresztą z uprawnieniem zawartym w art. 1 ust. 3 dyrektywy 2011/7/UE, na wyłączenie zastosowania ustawy z dnia 8 marca 2013 r. w odniesieniu do długów objętych postępowaniem upadłościowym, bez wyszczególnienia elementów tego długu, to uprawnienie wierzyciela do naliczania odsetek na podstawie tej ustawy do dnia ogłoszenia upadłości musiałoby wynikać z dalszego wyraźnego zapisu normatywnego zawartego w tej ustawie. Z drugiej strony należy zauważyć, że ustawodawca krajowy był uprawniony do ustawowego ograniczenia zakresu wyłączenia tej ustawy co do długów objętych postępowaniem upadłościowym prowadzonym przeciw dłużnikowi (art. 1 ust. 3 w zw. art. 12 ust. 3 dyrektywy 2011/7/UE), ale tego nie uczynił.

W konsekwencji przepis art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. należy interpretować w ten sposób, że w odniesieniu do długów objętych postępowaniem upadłościowym, wyłącza on stosownie tej ustawy także co do naliczania - na jej podstawie - odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych do dnia poprzedzającego ogłoszenia upadłości.

Wyłączenie, o którym stanowi art. 3 pkt 1 ustawa z dnia 8 marca 2013 r. nie oznacza jednak, że wierzyciel, którego wierzytelność podlega zaspokojeniu z masy upadłości traci w ogóle uprawnienie do roszczenia odsetkowego za opóźnienie na zasadach ogólnych. Wskazane wyłączenie, w zakresie szczególnych obowiązków dłużnika w związku z terminami zapłaty w transakcjach handlowych skorelowanych ze szczególnymi uprawnieniami wierzyciela, ma charakter generalny, to znaczy obejmuje całą ustawę z dnia 8 marca 2013 r., a nie tylko poszczególne jej instytucje, co wynika wprost z użytego w tym przepisie zwrotu: „przepisów ustawy nie stosuje się do”. Ustawodawca pomimo nowelizacji ustawy z dnia 8 marca 2013 r. nie

ograniczył zakresu zawartego w art. 3 pkt 1 wyłączenia jej zastosowania jedynie do poszczególnych obowiązków upadłego dłużnika przewidzianych w tej ustawie. W efekcie nie może wchodzić w rachubę zawarte w art. 4a tej ustawy wyłączenie stosowania art. 481 § 2 k.c. W takiej sytuacji zbędne stają się rozważania na temat stosunku przepisów ustawy z dnia 8 marca 2013 r. do przepisów kodeksu cywilnego.

Przyjęcie powyższej wykładni nie sprzeciwia się istocie dyrektywy 2011/7/UE, której jednym z celów było ustalenie wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie na odpowiednim i zarazem wyższym poziomie niż takie odsetki przewidziane w krajowych przepisach ogólnych i w ten sposób zapobieżenie nie tylko ustalaniu w transakcjach handlowych odsetek umownych za opóźnienie na niskim poziomie oraz wydłużaniu terminu zapłaty, ale także wyłączeniu w ogóle uprawnienia wierzyciela do odsetek za opóźnienie. Zgodnie bowiem z art. 2 pkt 6 i 7 lit. b) dyrektywy „ustawowe odsetki za opóźnienie w płatnościach” oznaczają odsetki proste za opóźnienia w płatnościach w wysokości równej sumie stopy referencyjnej i co najmniej ośmiu punktów procentowych, przy czym dla państw członkowskich, których walutą nie jest euro przez „stopę referencyjną” należy rozumieć stopę procentową ustalaną przez ich krajowy bank centralny.

Z przepisów dyrektywy 2011/7/UE i ustawy z dnia 8 marca 2013 r. nie można wyprowadzić wniosku o wyłączeniu uprawnienia wierzyciela, w przypadku gdy jego wierzytelność podlega zaspokojeniu w postępowaniu upadłościowym, do odsetek za opóźnienie na zasadach ogólnych za okres do dnia poprzedzającego ogłoszenie upadłości. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zwrócono już uwagę, że generalne zniesienie lub ograniczenie odsetek (ich biegu) oraz obowiązku ich zapłaty, a tym samym udaremnienie ich dochodzenia w całości lub w części może nastąpić wyłącznie w drodze ustawy (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2013 r., III CZP 96/12, OSNC z 2013 r., nr 7-8, poz. 87).

W konsekwencji przewidziana w art. 1 ust. 3 dyrektywy 2011/7/UE możliwość wykluczenia przez państwa członkowskie jej zastosowania do długów objętych postępowaniem upadłościowym oznacza, że wierzyciel nie traci uprawnienie do naliczania odsetek za opóźnienie od należności głównej na

zasadach ogólnych, rzecz jasna, przy uwzględnieniu reguł prawa upadłościowego (por. m.in. art. 92 ust. 1, art. 240 pkt 2, art. 247 ust. 2).

Zgodnie z art. 481 § 1 i 2 k.c., jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych.

W tej sytuacji w świetle art. 1 ust. 3 dyrektywy 2011/7/UE i zgodnego z nią art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. pozbawienie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym uprawnienia do należności odsetkowej w zakresie różnicy pomiędzy wysokością odsetek ustawowych za opóźnienie określoną w ustawie z dnia 8 marca 2013 r. a wysokością odsetek ustawowych za opóźnienie na zasadach ogólnych, za okres do dnia poprzedzającego ogłoszenie upadłości, nie może być kwalifikowane jako rodzaj wyłączenia bez normatywnej podstawy. Wszak dyrektywa 2011/7/UE wprost przewidywała możliwość wyłączenia jej zastosowania przez państwa członkowskie w odniesieniu do długów objętych postępowaniem upadłościowym, uznając, że w takiej sytuacji realizacja celów tej dyrektywy, ustępuje celom i zasadom postępowania upadłościowego.

Udzielona przez Sąd Najwyższy uchwała odpowiedź jest determinowana treścią przedstawionego przez Sąd upadłościowy zagadnienia prawnego i stanem faktycznym sprawy, z którego nie wynikało, że w umowie zawartej pomiędzy wierzycielem i upadłym, stanowiącej źródło wierzytelności zgłoszonej w postępowaniu upadłościowym, zostały zastrzeżone odsetki umowne za opóźnienie. W sprzeczności co do odmowy uznania wierzytelności odsetkowej wierzyciel, na wypadek odmowy uznania wierzytelności odsetkowej w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych, sformułował wniosek ewentualny o uznanie wierzytelności odsetkowej w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie.

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak w sentencji.